

TĖVŲ, TURINČIŲ KLAUSOS NEGALIĄ, TĖVYSTĖS PATIRČIŲ KONSTRAVIMAS

KĘSTUTIS VAIŠNORA

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, LIETUVOS KURČIŲJŲ DRAUGIJA

JORŪNĖ VYŠNIAUSKYTĖ-RIMKIENĖ

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Anotacija. Daugelis dabartinių tėvų, turinčių klausos negalią, augo internatinėse kurčiųjų arba neprigirdinčiųjų mokyklose, kur praleido vaikystę ir paauglystę atskirti nuo tėvų. Dalis tyrimo dalyvių augo kurčiųjų tėvų šeimose, kiti – girdinčiųjų šeimose, kur nebuvo vartojama lietuvių gestų kalba. Šiame straipsnyje pateikiami tyrimo rezultatai, kurie atskleidžia kurčiųjų tėvų vaikystės ir paauglystės laikotarpio patirtis, siekiant parodyti jų įtaką dabartinei tėvystei. Aptariant tyrimo duomenis svarstomos socialinio darbuotojo išitraukimo galimybės teikiant paslaugas šeimai, kuri augina vaiką, turintį klausos negalią.

Reikšminiai žodžiai: kurtieji, asmenys, turintys klausos negalią, kurčiųjų tėvystė, lietuvių gestų kalba, tėvystė.

ĮVADAS

Kurčiųjų tematika – šalyje dar mažai pažinta sritis: trūksta naujų mokslinių tyrimų, o neretai tyrėjai dėl lietuvių gestų kalbos žinių, kurčiųjų kultūros pažinimo stokos neanalizuoja ir netiria šios srities. Lietuvoje kurčiųjų bendruomenės gyvenimą ir problemas analizavo Ališauskas (2003), Mitkus (2008), Danielius (2004) savo darbe daugiausia dėmesio skyrė lietuvių gestų kalbai. Džiugina, kad baigiamuosiuose bakalauro

ir magistro darbuose vis daugiau nagrinėjama kurčiųjų tematika, tačiau juose didžiausias dėmesys skiriamas kurčiųjų ugdymo ir švietimo klausimams aptarti. Užsienio šaltiniuose galima rasti tyrimų ir kitų literatūros šaltinių, analizuojančių įvairias kurčiųjų sritis: Ladd (2003) savo darbuose gilinosi į kurčiojo tapatybę ir kurčiųjų kultūrą, Moores (2001) ir Witkoski (2011) savo tyrimuose skyrė dėmesį kurčiųjų ugdymui. 1999 m. Vanagienė subūrė autorių kolektyvą ir kvietė lietuvių bei užsienio autorius dalintis patirtimi, kaip auginti kurčiąjį vaiką. Butkevičienė (2000) savo disertacijoje siekė atskleisti šeimų, auginančių vaikus, turinčius klausos negalią, socialinę charakteristiką. Tenka pripažinti, kad užsienio šaltiniuose tyrimų, analizuojančių įvairias kurčiųjų sritis, taip pat nėra gausu, jie atlikti gana seniai, o tėvystės tematika auginant vaiką, turintį klausos negalią – minimaliai pažinta tyrimų sritis.

Praktinė straipsnio autorių patirtis atskleidžia, kad didelė dalis dabartinių kurčiųjų tėvų yra sukaupę institucinę patirtį, kuri įtakoja jų kaip tėvų elgesį su savo vaikais. Daugelis mokinių, turinčių klausos negalią, internatinėse kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų mokyklose praleido vaikystę ir paauglystę, buvo atskirti nuo šeimos. Vaikystėje ir paauglystėje su tėvais matydavosi tik savaitgaliais, švenčių dienomis ar per atostogas. Jie tapo izoliuoti nuo šeimos ir tėvų auklėjimo modelių nuoseklios patirties. To meto vaikų auklėjimu, globa, priežiūra, pagalba, atliepiant jų fizinius, psichologinius, emocinius, intelektinius, socialinius, dvasinius poreikius, daugiausia užsiimdavo pedagogai, auklėtojai. Deja, institucinė globa negali kompensuoti šeimoje patiriamos globos ir emocinio rūpinimosi, bet svarbiausia, kad ilgai institucijoje augantis vaikas nemato tėvų nuoseklaus auklėjimo modelių, iš kurių galėtų mokytis – motinos, tėvo vaidmenų.

Šalia įvardytos institucinės dabartinių kurčiųjų tėvų patirties svarbu paminėti, kad kurčiųjų vaikų socialinis kontekstas skiriasi priklausomai nuo to, kokioje šeimoje jie auga – kurčiųjų ar girdinčiųjų. Dalis kurčiųjų vaikų auga jiems natūralioje kalbinėje (lietuvių gestų kalba) ir kultūrinėje (kurčiųjų kultūra) aplinkoje, kiti – girdinčiųjų tėvų ir kitų šeimos narių aplinkoje, kur dažnai nėra vartojama lietuvių gestų kalba. Deja, šis įvardytas tyrimų laukas iki šiol nėra tyrinėtas ir reikia atskiros dėmesio,

siekiant atliepti dabartinių tėvų, turinčių klausos negalią, poreikius socioedukacinei paramai žvelgiant iš socialinio darbo perspektyvos.

Straipsnio tikslas – atskleisti tėvų, turinčių klausos negalią, tėvystės patirtis, analizuojant, kaip vaikystės patyrimai įtakoja dabartinę jų tėvystės patirtį.

SAVOKOS „KURČIASIS“ APIBRĖŽTIS

Pristatydami kurčiųjų tematiką manome, kad svarbu aptarti tokių sąvokų kaip *kurčiasis* ir *asmuo, turintis klausos negalią*, sąvokas. Lietuvoje remiamasi Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) klausos sutrikimo klasifikacija: normali klausa (girdimi garsai nuo 0–25 dB), nežymus klausos sutrikimo laipsnis (26–40 dB), vidutinis klausos sutrikimo laipsnis (41–55 dB), žymus klausos sutrikimo laipsnis (56–70 dB), labai žymus klausos sutrikimo laipsnis (71–90 dB), kurtumas (>90 dB) – tai vienas iš medicininio požiūrio (medicininio negalios modelio) pavyzdžių. Tačiau Degener (2016), Lawson ir Beckett (2021) iš esmės atskleidžia žmogaus teisėmis grįstą negalios modelį ir teigia, kad anksčiau Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją dauguma interpretavo kaip žmogaus teisių konvenciją, medicininį negalios modelį pakeisdami socialiniu negalios modeliu. Medicininis negalios modelis atsižvelgia į negalią tik iš medicininės perspektyvos, siekiant „panaikinti“ negalią, o kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų atžvilgiu tai yra klausos aparatai, kochlearinė implantacija, žodinės kalbos mokymas ar kitos priemonės. Tačiau socialinis modelis negalią traktuoja kaip socialinį konstruktą ir teigia, kad negalia išnyks, jei bus sudarytos tinkamos sąlygos bei aplinka. Kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų atžvilgiu tai galėtų būti suprantama kaip lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos, informacijos prieinamumas tinkama forma (lietuvių gestų kalba, subtitrai, rašytinė forma) ir kitos sąlygos. Abu šie modeliai paneigia negalią kaip asmens tapatumą ir visuomenės narių įvairovę, o tai traktuotina kaip diskriminacija.

Remiantis Pasaulio kurčiųjų federacijos pozicija (2018), kurtieji gestų kalbos vartotojai yra žmonės su klausos negalia, kurie kartu yra ir lingvistinės (kalbinės) bei kultūrinės žmonių grupės dalis, turinti

lingvistines (kalbines) teises ir teisę į kalbinį bei kultūrinį identitetą. Kurtieji gestų kalbos vartotojai dažnai neteisingai suvokiami, nes įvardijami tik kaip žmonės su negalia, kuriems užtikrinant įtrauktį ir nediskriminavimą esą reikalingos tik teisės į prieinamumą per gestų kalbos vertimo paslaugų užtikrinimą ir įgyvendinimą. Nors prieinamumas yra neatsiejamai svarbus kurtiesiems gestų kalbos vartotojams, svarbu pabrėžti, kad lygiai taip pat svarbus kurčiųjų gestų kalbos vartotojų lingvistinių (kalbinių) teisių užtikrinimas ir įgyvendinimas, įskaitant teisę mokytis ir vartoti gestų kalbą bei teisių į konkretaus kalbinio ir kultūrinio tapatumo pripažinimą, įskaitant teisių įgyti (angl. *to acquire*) ir naudoti gestų kalbą užtikrinimą bei įgyvendinimą, siekiant užtikrinti nediskriminavimą bei lygybę kurtiems gestų kalbos vartotojams.

Ladd (2003) terminą *kurtystė* (angl. *deafhood*) įvardija kaip procesą, priėmimą to, kad negirdi. Autorius teigia, kad terminas „kurtumas“ apibrėžia kurčiuosius, remiantis klausos praradimu, o terminas „kurtystė“ vertina negalėjimą girdėti kaip pozityvų dalyką, kaip žmonijos vertybę, o ne kaip ydą ar trūkumą. Todėl yra neprigirdinčiųjų, kurie iš medicininės perspektyvos turėtų būti apibūdinti kaip neprigirdintieji, tačiau kalbos, identiteto, kultūrinio tapatumo požiūriu jie save gali identifikuoti kaip kurčią žmogų. Todėl nėra vieno apibrėžimo, kuris apibrėžtų konceptus – kurčiasis ir neprigirdintis. Šiame straipsnyje vartosime terminus „kurčiasis“ ir „asmuo, turintis klausos negalią“ kaip analogiškus ir pabrėžiančius ne tiek pačios negalios fenomeną, bet labiau akcentuojančius priklausymą kalbinei mažumai bei kultūrinei kurčiųjų bendruomenei.

KURČIASIS VAIKAS ŠEIMOJE

Kalbant apie kurčiųjų tėvystę svarbu aptarti ir kontekstą, kur auga kurčiasis vaikas. Kurčiojo vaiko patirtis skiriasi ne tik nuo jo šeimos unikalių bruožų, bet ir nuo to, ar jis augo girdinčiųjų, kurčiųjų šeimoje, ar didžiąją vaikystės dalį praleido institucijoje (kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų internatinėje mokykloje).

KURČIASIS VAIKAS GIRDINČIŲJŲ ŠEIMOJE

Reikia pripažinti, kad didelę įtaką požiūrio į vaiką, turintį klausos negalią, ir jį auginančią šeimą pokyčiui šalyje turėjo patys tėvai. Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, negalios tematika nebuvo pirmojo prioriteto sritis, tačiau tėvai pradėjo burtis ir aktyviai kalbėti apie jiems kylančius iššūkius bei poreikius. Aušra Pivorienė buvo viena pirmųjų šalyje, kuri inicijavo ir subūrė kurčius vaikus auginančių tėvų bendriją „Pagava“ (Kurčias vaikas šeimoje, 1999). 1994 m. įkurta „Pagava“ pradžioje veikė kaip tėvų savipagalbos organizacija. Vėliau, 1999 m., organizacija tapo Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija (<https://www.pagava.lt/apie-mus/>).

Nors ir siekdami geranoriškų pastangų suprasti savo kurčiąjį vaiką, anot Ališausko (2003), girdintys tėvai dažnai nesąmoningai ar sąmoningai stengiasi savo kurčiąjį vaiką tapatinti su girdinčiuoju, daro viską, kad tik jis taptų panašus į sveiką vaiką ir niekuo nesiskirtų nuo girdinčių bendraamžių. Kaip rodo tyrimai (Ališauskas, 2003), klausos negalia kurtiems ir neprigirdintiems vaikams nėra pagrindinė problema, kaip įprasta manyti. Sunkumus lemia tėvų ir su vaiku dirbančių specialistų, taip pat mažai žinančiųjų apie klausos negalią reakcija į vaiko negalią. Jei tėvai ir specialistai remiasi nuostata, kad „problema“ yra pats kurčias vaikas ir kad vaikas, norint sumažinti kurtumo pasekmes, turi būti reabilituojamas ar „remontuojamas“, vaikas patiria, kad jam kažkas yra blogai, ir jis stengiasi patenkinti tėvų bei medikų lūkesčius (Ališauskas, 2003). Dėl šios priežasties labai svarbus girdinčių tėvų, auginančių kurčiuosius vaikus, sąmoningumo didinimas, siekiant puoselėti abipusį prisirišimą, kalbinius ir priklausymo kurčiųjų bendruomenei poreikius. Džiugina tai, kad Lietuvoje vis daugiau girdinčių asmenų pripažįsta, jog vaiko, turinčio klausos negalią, ugdymas turėtų būti orientuotas ne vien į girdinčių asmenų poreikius ir patirtį, bet daugiau į kurčiojo vaiko poreikius (Ališauskas, 2003).

KURČIASIS VAIKAS KURČIŪJŲ ŠEIMOJE

Kurčiasis vaikas, augdamas kurčiųjų šeimoje, susiduria su kitu socialiniu kontekstu, nes pirmiausia jis turi prieigą prie gimtosios gestų kalbos bei dažniausiai turi artimą kurčiųjų bendruomenės kultūrinį kontekstą. Tačiau svarbu ir tai, kokioje psichosocialinėje aplinkoje vaikas gimsta. Nors kiekviena šeimos sistema (girdinčiųjų ir kurčiųjų) yra labai unikali bendravimo stiliumi, jausmų raiška, tėvystės stilių taikymu auklėjant vaikus, giminės ir kitos artimos aplinkos charakteristikomis, išorės stresu ir kt., visgi tyrimai atskleidžiančia, kad psichologinė aplinka vaikui, turinčiam klausos negalią, gimusiam kurčiųjų šeimoje, yra žymiai palankesnė (Ališauskas, 2003). Pastaraisiais metais situacija ėmė keistis, žmonės ima atstovauti sau, pristatinėti savo problemas ir jas analizuoti (Ališauskas, 2003). Ypač daug kurčiųjų bendruomenės labai nuveikė Lietuvos kurčiųjų draugija, kuri per pastarąjį dešimtmetį padėjo keisti pačių kurčiųjų požiūrį į save, bet ypač nemažai nuveikė keisdama girdinčios visuomenės dalies požiūrį į kurčiuosius. Šalia kitų svarbių kurčiųjų bendruomenei klausimų Lietuvos kurčiųjų draugija didelį dėmesį skyrė kurčiųjų tėvų tėvystei stiprinti.

METODOLOGIJA

Tyrimui buvo pasirinkta socialinio konstravimo teorijos perspektyva. Tyrimo epistemologija pasirinkta subjektyvistinė-interpretatyvioji, nes tyrimo dalyvių – tėvų patirtys, vaikystės ir paauglystės išgyvenimai yra priemonė, kuri leidžia suprasti jų konstruojamą realybę. Pasak Ruškaus (2013), norint suprasti socialinę realybę, reikia ją interpretuoti, nes realybė yra subjektyvi, o „žmogaus ontologinis pašaukimas yra būti subjektu, kuris veikia ir keičia pasaulį ir tai darydamas artėja prie vis naujų galimybių kiekvienam atskirai ir visiems kartu gyventi visavertiškiau“ (Freire, 2000, p. 13). Tyrimo dalyvių patirtims atskleisti pasirinktas kokybinis tyrimas. Kurtieji tėvai tyrimo metu galėjo atskleisti unikalią savo patirtį, kaip jų vaikystės ir paauglystės patyrimai konstruoja dabartinę tėvystės elgesį. Savo patirtims jie suteikė prasmes, kurios buvo išreikštos

jų samprotavimais. Pasak Luobikienės (2008), socialinio gyvenimo įvairovė ir kompleksškumas rodo, kad galimi skirtingi požiūriai į socialinio gyvenimo tyrinėjimą ir analizę, todėl tyrimo rezultatuose atsiskleidžia skirtingos, bet kartu ir panašios patirtys, samprotavimai bei supratimas apie tėvystės konstrukta.

Tyrimo metu taikyta patogioji atranka. Tyrimo dalyvių atrankos kriterijai: tėvai, turintys klausos negalią, auginantys kurčiuosius ir / ar girdinčius vaikus, dalis jų (5 tyrimo dalyviai) vaikystėje ir paauglystėje augo institucijose (internatinėse kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų mokyklose). Tyrime dalyvavo 8 kurčiųjų bendruomenės nariai (visi tėvai, turintys klausos negalią): 6 mamos, 2 tėčiai, auginantys kurčiuosius ir / ar girdinčius vaikus (vieną ar daugiau).

Tyrimo duomenys buvo surinkti naudojant filmavimo kamerą, nes interviu vyko lietuvių gestų kalba, gavus tyrimo dalyvių sutikimą. Pasitaikė atvejų, kai tyrimo dalyviai nerimavo, jautėsi nepatogiai prieš kamerą, tačiau užtikrinus, kad vaizdo įrašė gauti duomenys bus matomi tik tyrėjams, nusiramindavo.

Tyrimo duomenų analizei buvo pasirinkta kokybinė turinio analizė. Interviu tekstai pagal kategoriją buvo sugrupuoti į subkategorijas, vėliau analizuojami ir lyginami.

TYRIMO REZULTATAI

INTERNATINIŲ MOKYKLŲ PATIRTYS

Dalis kurčiųjų šeimų, siekdamos suteikti savo vaikams išsilavinimą, nes jų mieste nebuvo tinkamos ugdymo įstaigos, išsiųsdavo juos į internatines kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų mokyklas, kurios veikė didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje ir Telšiuose). Anot Ramsey (1997), mokymosi aplinka gestų kalba komunikuojančioje bendruomenėje ypač svarbią vietą užėmė tų kurčiųjų gyvenime, kurių aplinkoje nebuvo gestų kalba kalbančių artimųjų (šeimos, bendraamžių), nes mokymosi erdvėje jie turėjo galimybę bendrauti

gimtąją kalbą. Šalia teigiamų aspektų, kuriuos vaikai, turintys klausos negalia, patirdavo kurčiųjų mokyklose, jie galėjo nuolat bendrauti gimtąją lietuvių gestų kalbą, įgyti išsilavinimą, kuris vėliau suteikė geresnes įsidarbinimo bei socialinio dalyvavimo girdinčiųjų visuomenėje galimybes, turime įvardyti ir kitą labai svarbų gyvenimo institucijoje aspektą. Daugelis kurčių ir neprigirdinčių mokinių internatinėje mokykloje praleisdavo vaikystę ir jaunystę atskirti nuo šeimos. Tėvams gyvenant kituose miestuose, kaimuose nei tuo metu buvo kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokyklos, negalint prižiūrėti vaikų dėl darbo ar kitų aplinkybių, vaikai pasilikdavo mokyklos bendrabučiuose darbo dienomis ir su tėvais pasimatydavo tik savaitgaliais arba švenčių dienomis. Kaip rodo tyrimo duomenys, toks atskyrimas nuo šeimos vaikams sukeldavo tėvų bei namų aplinkos artumo ilgesį, stiprius emocinius išgyvenimus. Iš tyrimo dalyvių pasakojimų matome, kad pasitaikydavo atvejų, kuomet tėvai gyveno tame pačiame mieste, kuriame įsikūrusi kurčiųjų internatinė mokykla, tačiau vis tiek vaikus palikdavo gyventi institucijoje. Tokiais atvejais tyrimo dalyviai sunkiai išgyveno paliktumo jausmą, jautė pyktį, nusivylimą, kad yra kažkuo prasikaltę, kad negali gyventi kartu su šeima.

Aš labai jų ilgėjaisi. Tėvai toli, sesuo kitame mieste mokosi, nebuvo tos tokios šeimos artumos, labai mažai vienas kitą matydavome. Skaudu... Labai mažai laiko praleisdavome kartu (Mama Nr. 4).

Vaikystėje to kažkaip nesupratau, bet kai paliko mokykloje, tai buvo man sunku tai išgyventi. Labai pykau, nes gyvenau tam pačiam mieste kaip ir mokykla, kuo aš nusikaltau? (Tėtis Nr. 8).

Augindami ir auklėdami vaikus, tėvai turi gebėti pastebėti jų poreikius ir tinkamai į juos reaguoti. Kai tėvai greitai reaguoja į vaiko poreikius juos atliepdami, vaikas jaučiasi saugus, mylimas ir reikšmingas, formuojasi teigiamas jo požiūris į save ir savigarba (Vyšniauskytė-Rimkienė, Liobikienė, 2012, p. 141). Tuo tarpu atskyrus vaiką nuo šeimos, tėvams nėra galimybių stebėti savo vaiko natūralioje aplinkoje ir atliepti jo emocinius poreikius, stiprinti savigarbą, kaip ir puoselėti saugumą – kaip vieno iš pagrindinių socializacijos veiksnių, kuris pirmiausia turi

būti realizuojamas šeimoje. Tuo tarpu vaikams, turintiems klausos negalia, augant institucijoje, nebuvo galima visiškai užtikrinti jo emocinio saugumo. Radzevičienė (2002) teigia, kad institucinėje aplinkoje vaikas neturi tokių sąlygų kaip šeimoje, kur jis jaustųsi emociškai saugus, mylimas, perimtų elementarią socialinę patirtį, suprastų suaugusiųjų tarpusavio santykius. Išsakytas minėtos autorės mintis pagrindžia ir tyrimo duomenys, kurie atskleidžia, kad vaikų atskyrimas nuo šeimos skatina tarpusavio ryšio su tėvais kaitą. Gyvendami atskirai nuo šeimos, tyrimo dalyviai neturėjo galimybių kurti emociškai artimų santykių, o tai menkino vaikų ir tėvų tarpusavio ryšį.

Tas atstumus susilpnino mūsų ryšį... Tarsi dingo tas ryšys... Nors aš ir labai stipriai jų ilgėjausi, tačiau tas ryšys buvo tikrai jau kitoks (Tėtis Nr. 2).

Vaikams ilgą laiką leidžiant institucijoje, tėvai neturėjo galimybių stebėti vaiko emocinių poreikių ir tinkamai į juos reaguoti, kas, tikėtina, darė poveikį jo emocinio saugumo ir tėvų meilės poreikiui, savęs vertinimui bei tarpusavio santykių kokybei.

SANTYKIAI SU MOKYTOJAIŠ IR AUKLĖTOJAIŠ

Kaip teigia daugelis tyrimo dalyvių, gyvenant ir mokantis internatinėse mokyklose, jų auklėjimu, globa ir priežiūra, kontrole bei veiksminga pagalba atliepant fizinius, emocinius, intelektinius, socialinius, dvasinius poreikius daugiausia rūpinosi pedagogai ir auklėtojai.

Prisimenu, kaip mokykloje mokindavo elgesio taisyklių, aiškino, kaip gyventi, ką daryti vienu ar kitu atveju. Turėjau nuostabią mokytoją, kuri pamoką pradėdavo nuo pasakojimo apie savo šeimą, ką jie vakar veikė, problemas ir kaip su jomis tvarkėsi ir sprendė. Galėdavome paklausti, diskutuoti (Mama Nr. 6).

Suaugę asmenys, kurie buvo šalia vaiko jam gyvenant institucijoje ir kompensavo tėvų funkcijas, pelnė jų meilę ir pasitikėjimą. Tyrimo dalyvės pasakojimas atskleidžia, kad savo rūpestingu elgesiu įstaigos darbuotoja (valytoja) kūrė jai saugią socialinę ir psichologinę aplinką, kuri sudarė sąlygas stiprėti jų tarpusavio ryšiu.

Prisimenu valytoją, kuri manim rūpinosi. Galėčiau pasakyti, kad ji su manimi elgėsi kaip su dukra. Ji man atstojo mano mamą. <...> o ji globėjo ir rūpinosi. Ji skyrė man daug dėmesio, tad pajutau su ja tvirtą ryšį (Mama Nr. 7).

Tačiau šalia gražių suaugusiojo elgesio pavyzdžių, kurtiesiems mokantis ir gyvenant internatinėse mokyklose, teko patirti ir neigiamos patirties. Norisi pabrėžti, kad tyrimo dalyvių išgyventa neigiama patirtis buvo tiesiogiai susijusi su jų gimtosios gestų kalbos vartojimu. Remiantis tyrimo dalyvių pasakojimais, neretai tokiu atveju pedagogai ar auklėtojai demonstravo savo galią, naudojo psichologinį ir fizinį smurtą. Kaip nurodo dauguma tyrimo dalyvių, pedagogų fizinis smurtas dažniausiai buvo naudojamas ugdant vaikų žodinę kalbą, kai jiems nepavykdavo ištartti tam tikro žodžio ar sąvokos. Sovietmečiu kurčiųjų internatinėse mokyklose vaikams pamokų metu buvo draudžiama kalbėti gimtąja lietuvių gestų kalba, buvo skatinamas žodinės ir rašytinės lietuvių kalbos vartojimas. Už lietuvių gestų kalbos vartojimą pamokų metu bei prastą lietuvių kalbos mokėjimą vaikai buvo baudžiami fizinėmis bausmėmis.

<...> Jei neištardavau kokio žodžio, tai suduodavo stipriai per rankas (Mama Nr. 5).

Anot Grinevičiūtės (2011), fizinės ir vaiko orumą žeminančios bausmės ilgą laiką buvo laikomos veiksmingais auklėjimo metodais. Anot autorės, buvo susiformavusi nuostata, kad šios bausmės turi būti taikomos ne tik už netinkamą elgesį, bet ir už prastus mokymosi rezultatus. Tad toks šiuo metu jau smerktinas vaikų auklėjimo būdas, matome, buvo paplitęs ne tik šeimose, bet ir kurčiųjų internatinėse mokyklose. Kadangi fizinės bausmės asmeniui daro tiek fizinę, tiek psichinę žalą, suprantama, kad ją patirdami tyrimo dalyviai jausdavosi blogai, tuomet ypač stokojo tėvų emocinio artumo ir jų teikiamo saugumo.

Kiti auklėtojai buvo labai šalti, mušdavo (Mama Nr. 7).

Pavyzdžiui, kai auklėtoja mane mušdavo, tada labai stipriai ilgdavausi mamos ir apie ją galvodavau <...> (Mama Nr. 5).

Pedagogai ir auklėtojai, vaikams gyvenant kurčiųjų internatinėse mokyklose, buvo arčiausiai jų ir kompensuodavo tėvų funkcijas, todėl jų

elgesys su vaikais turėjo įtakos asmenybės raidai. Nors vaiko gyvenimas institucijoje iš esmės yra žalingas, vilties teikia tai, kad šiuo metu požiūris į lietuvių gestų kalbą kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo įstaigose yra pasikeitęs – siekiama taikyti bilingvinį ugdymo metodą, su vaikais dirba kvalifikuoti pedagogai ir auklėtojai.

KURTIEJI VAIKAI – GIRDINTYS TĖVAI

Tėvų ir vaikų bendravimo kokybė turi tiesioginės įtakos vaikų socialiniai raidai, kaip ir kitoms jų raidos sritims (Neufeld, Mate, 2019). Tačiau, anot Vaccari ir Marschark (2006), daugiau nei devyniasdešimt procentų kurčių vaikų turi girdinčius tėvus, kurie dažnai neturi veiksmingų būdų su jais bendrauti. Šią mintį pagrindžia ir atlikto tyrimo duomenys, kurie atskleidžia, kad kurtieji vaikai, kurie augo su girdinčiais tėvais, nepatyrė visaverčio bendravimo dėl komunikacijos problemų: tėvai su kurčiu vaiku bendravo žodine kalba, kadangi nemokėjo arba minimaliai mokėjo lietuvių gestų kalbą. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad nekomunikuojant pagrindiniu vaiko kalbiniu kanalu sudėtinga užmegzti tvirtus tarpusavio santykius.

Suprasdavau mamą iš lūpų, o tėčio visiškai nesupratau, nes jis kalbėjo sučiaupęs lūpas. Už tai su tėčiu nebuvo jokio ryšio, gerbiau, kad jis mano tėtis, ir viskas. Šiaip labai norėčiau, kad mano tėvai būtų mokėję gestų kalbą, tas mūsų ryšys būtų, manau, tvirtesnis (Mama Nr. 4).

Tyrimo dalyviai teigė, kad negalint bendrauti su tėvais gimtąja kalba, blogėjo jų emocinė būklė, o anot Neufeld ir Mate (2019), būtent emocinis intymumas yra saugaus prierašumo formavimosi sąlyga. Tokiais atvejais vaikai ieškojo artimoje aplinkoje žmonių, kurie galėtų kompensuoti bendravimo su tėvais trūkumą, poreikį išsakyti savo emocijas ir kitus išgyvenimus.

Nebuvo tokio bendravimo su tėvais... Negalėdavau pasipasakoti, išsikalbėti... Visada išsipasakodavau seseriai, nes ji mokėjo gestų kalbą, galėjau laisvai bendrauti <...> Kaip kurčia galėjo man paaiškinti kurčiam. Gestų kalba labai svarbu (Tėtis Nr. 2).

Pasak Hoiting ir Slobin (2002), kurti vaikai privalo matyti prasmingą bendravimą, nepaisant to, jog dauguma kurčiųjų gimsta girdinčiųjų šeimose. Tad net ir nemokėdami lietuvių gestų kalbos, tyrime dalyvavusių kurčiųjų tėvai su jais ieškojo kitų bendravimo būdų. Tai – skaitymas iš lūpų, gestikuliacija, susirašinėjimas, sutartiniai šeimos gestai, kitų asmenų, kurie geba tarpininkauti ar versti lietuvių žodinę kalbą į gestų kalbą bendraujant su kurčiu vaiku, pagalba. Tačiau, kaip teigia tyrimo dalyviai, pagalbinės bendravimo šeimoje priemonės negalėjo kompensuoti gestų kalbos stokos ir sukurti tinkamų sąlygų visaverčiam bendravimui.

Mama nemokėjo gestų kalbos, tad bendraudavome žodine kalba. O štai su tėčiu niekaip neįmanoma man buvo susikalbėti, niekaip. Tėtis visiškai nesuprato mano žodinės kalbos, o štai mano kurčių sesė suprasdavo geriau, nes ji už mane kalbėjo žymiau geriau <...> Kažkaip padėdavo sesuo, paversdavo, jei galėdavo ir reikėdavo. Kartais su juo susirašinėdavome, tačiau taip nebuvo tas pilnavertis bendravimas (Tėtis Nr. 2).

Tyrimu atskleista, kad kurčiuosius vaikus ir suaugusiuosius vargina nuolatinės pastangos skaityti iš lūpų. Skaitymas iš lūpų siekiant suprasti pašnekovą, šiuo atveju savo tėvus ar aplinkinius žmones, skatina įtampą dėl nuolatinio dėmesio sutelkimo ir mažina laisvą komunikaciją. Kaip rodo tyrimo duomenys, neradus tinkamų bendravimo priemonių, kurios patenkintų abipusį bendravimo poreikį, vaikai negalėdavo atvirai bendrauti su tėvais, plačiau pasikalbėti įvairiomis temomis, užduoti jiems rūpimus klausimus. Dėl šios priežasties tėvai negalėjo iki galo atliepti vaiko poreikių, užsiimti jo visaverčiu parengimu socialiniam gyvenimui.

Mama neužsiėmė mano auklėjimu, tokiomis temomis negalėjome bendrauti, nes ji nemokėjo gestų kalbos, o mane vargindavo nuolat žiūrėti į jos lūpas (Mama Nr. 4).

Tyrimas atskleidė, kad bendravimo su tėvais, kurie nekalbėjo gimtąja vaiko kalba, trūkumą kompensuodavo broliai ar seserys, draugai, kiti aplinkiniai, kurie mokėjo lietuvių gestų kalbą. Kurčiojo žmogaus prigimtine teise – gestų kalba, tad vidinis noras komunikuoti gimtąja kalba ir kurti socialinius ryšius yra toks stiprus, kad tyrimo dalyviai ryždavosi

įvairiems sprendimams ir veiksams. Būdami vaikai, tyrimo dalyviai galėdavo įveikti didelius atstumus, kliūtis, kad tik jų prigimtinė teisė būtų suprasta ir priimta.

Turėjau draugę, girdinčią, kuri mokėjo gestų kalbą, tai net kilometrą iki jos nueidavau, kad pabendrauti (Mama Nr. 7).

Kaip matome iš tyrimo duomenų, pagalbinės bendravimo šeimoje priemonės negali kompensuoti visaverčio tiesioginio komunikavimo ir atliepti vaiko poreikio bendrauti. Kadangi kalbėdami panaudojame savo žmogiškąsias galias mokytis ir galvoti (Ramsey, 1997), jos svarba šeimoje yra neįkainojama. Remdamiesi vaiko prigimtinė teise namuose kalbėti gimtąja kalba ir būti suprastam, išgirstam girdinčių tėvų, kurie nemoka lietuvių gestų kalbos, norime pabrėžti girdinčių tėvų edukacijos svarbą.

KURTIEJI TĖVAI – KURTIEJI VAIKAI

Kurčiųjų tėvų kurtieji vaikai nuo pat gimimo turi natūralią prieigą prie gimtosios lietuvių gestų kalbos, o tai reiškia, kad jiems tėvai suteikia geresnes sąlygas socioemocinei raidai ir kalbos vystymuisi ir ateityje garantuoja geresnę prisitaikymą bei geresnius akademinis rezultatus mokykloje (Marschark, Hauser, 2011).

Dauguma tyrimo dalyvių, kurie užaugo su tėvais, mokančiais vaiko gimtąją gestų kalbą, tai įvertino kaip galimybę jaustis laimingiems. Tėvų bendravimas su vaiku gimtąja lietuvių gestų kalba sudaro geresnes sąlygas visaverčiai abipusei komunikacijai, kas padeda kurti artimesnius tarpusavio santykius su vaiku, turinčiu klausos negalią.

Jeigu mano tėvai būtų girdintys, tai aš tikriausiai būčiau labai nelaiminga, nes nebūtų to tokio bendravimo, kokį aš turėjau su savo kurčiais tėvais. Gal nuklysčiau blogais keliais (Mama Nr. 5).

Be to, kad tėvai, mokantys gestų kalbą, turi vieną iš priemonių, galinčių užtikrinti tiesioginį bendravimą šeimoje, dažnai patys yra išgyvenę patirtis, kurios būdingos būtent asmeniui, turinčiam klausos negalią. Šiuo aspektu jautrus ir mylintis kurčias tėvas savo patirtimi yra

artimesnis vaikui nei jos neturintis girdintis, nes juos sieja panaši aplinkinių reakcija į gestų kalbą ir klausos negalios patirtis. Bendraudami lietuvių gestų kalba ir dažnai remdamiesi savo panašiose situacijose sukauptomis išgyvenimo strategijomis, tyrimo dalyviai gebėjo palaikyti savo vaikus jiems sunkiu metu, paguosti, globoti ir apsaugoti nuo aplinkinių įtakos vaiko psichologinei būsenai.

Kurtieji tėvai man buvo tarsi palaikymas, jei kas iš girdinčiųjų įžeisdamo ar tyčiodavosi, tai galėjai savo kurtiems tėvams pasipasakoti, pasakyti. Tėvai sakydavo, kad ir juos erzindavo, tad geriau nekreipti dėmesio, tad jauteisi kaip savas, toks pats, kaip jie. Tikrai žinau, kad jei tėvai būtų girdintys, neturėčiau bendravimo, baisu apie tai net pagalvoti. Kaip jie būtų mane išklausę, supratę, tas bendravimas būtų labai minimalus. Nebūtų jokio palaikymo... (Tėtis Nr. 8).

Remiantis tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, kad gimtosios gestų kalbos pagalba tėvai gali daryti teigiamą įtaką tarpusavio santykiams, padėdami vaikams jaustis laimingiems, suprastiems ir palaikomiems tėvų, kas, anot Marschark, Hauser (2011), ateityje padeda geriau prisitaikyti ir siekti geresnių rezultatų.

KAIP VAIKYSTĖS PATIRTYS VEIKIA DABARTINĘ TĖVYSTĘ?

Tėvystės praktikas aiškinančių teorijų ir požiūrių šiuo metu egzistuoja išties nemažai. Vieni jų siejami su pačių tėvų vaikystės patirtimis (prisi-rišimo teorija, socialinio išmokymo teorija, traumų teorija ir kt.), kiti – su suaugusių tėvų patirtimi (kognityvinis elgesio konstruktas) ir socialiniu politiniu kontekstu.

Analizuodami tyrimo dalyvių pasakojimus pastebime, kad dalis jų vaikystėje patirtas drausminimo patirtis iš tėvų taikant fizines ar psichologines bausmes jų poveikio neapsvarsto, bet tiesiogiai perkelia į savo dabartines tėvystės praktikas.

Pavyzdžiui, būdamo vaikystėje mano tėvas man pliaukštelėdavo per užpakalį, jei neklausydavau, ir aš dabar taip elgiuosi: jei vaikas neklauso, susinervuoju ir taip pat pliaukšteliu per užpakalį (Tėtis Nr. 2).

Buvau keletą kartų pagąsdinęs, kad išvešiu jį į vaikų globos namus, kaip ir mane vaikystėje pagąsdindavo, ir jo elgesys tikrai keičiasi (Tėtis Nr. 8).

Ši tėvų nefunkcionalaus elgesio perkėlimą į dabartinį gyvenimą galima būtų paaiškinti socialinio išmokimo teorija, kuri nurodo, kad elgesio išmokstama įgyjant tiesioginės patirties, stebint ir imituojant savo tėvų matytas emocines reakcijas bei auklėjimo praktikas vaikystėje. Ilgametė patirtis stebint tėvus vaikystėje stiprina jų taikytą tėvystės stilių, kuris vėliau tapus tėvais taikomas auklėjant savo vaikus.

Siegel ir Hartzell (2004), teigia, kad sąmoningai neperdirbus savo neigiamos vaikystės patirties, vėliau tapus tėvais yra daug daugiau galimybių ją tęsti. Tačiau gilindamiesi į kurčiųjų tėvų dabartinę tėvystę pastebime, kad kiti tyrimo dalyviai geba savo negatyvias patirtis transformuoti ir elgtis priešingai nei jų tėvai.

Ne, aš viską stengiuosi daryti atvirkščiai nei mama, nes pati jutau, ko man trūko, ir noriu tą duoti savo vaikams (Mama Nr. 7).

Aš stengiausi daryti atvirkščiai nei mano tėvai. Stengiuosi daug bendrauti ir kalbėtis. Pavyzdžiui, mano šeimoje aš negalėjau pasakyti mamai atvirai, ja pasitikėti, nes žinojau, kad gausiu velnių, kad mane aprėks. O vaikui visada sakau, kad pasitikėtų manimi, kad ir kas bebūtų, kad pasakytų man. Šeimoje pasitikėjimas – svarbu! (Tėtis Nr. 8).

Kaip matome iš tyrimo dalyvių pasakojimų, vaikystėje patyrus neigiamą tėvų reakciją į savo atvirumą, stokojant pasitikėjimu grįsto santykio, dabartinėje tėvystėje tarpusavio sąveika su vaiku sąmoningai prioritetizuojama, siekiama ją pakeisti, kuriant palaikantį ir atvirą santykį.

Mokslininkai, gilindamiesi į tėvystės praktikas, teigia, kad tėvystės raiškai svarbus ir kontekstas, kuriame ji pasireiškia (Grusec, 2019). Minėtas autorius įvardija skirtingų kultūrų poveikį tėvystei. Ši požiūrį galima būtų pritaikyti aptariant mūsų tyrimo duomenis. Šeimos, kurioje gyvena kurtieji, kontekstas skiriasi nuo šeimos, kurioje gyvena tik girdintys šeimos nariai. Kurtieji dėl negalios turi menką informacijos prieinamumą, todėl šeima yra vienas svarbiausių informacijos suteikimo šaltinių įvairiais socialinio gyvenimo klausimais. Tyrimo dalyviai atskleidžia, kad negaudami informacijos svarbiomis ir ypač tabu temomis (mirties,

seksualinio gyvenimo) iš aplinkos ir ypač savo tėvų, pasimesdavo ir atsidurdavo nežinioje. Asmeniškai išgyvenę tokias situacijas tėvai modeliuoja priešingą savo kaip tėvų elgesį, bendraudami su atžalomis skatina jų atvirumą, siekdami suteikti jiems kuo daugiau informacijos įvairiomis ir ypač tabu temomis.

Pavyzdžiui, dabar mano dukra manęs gali laisvai paklausti, aš jai atsakyčiau, paaiškinčiau, o aš pas savo mamą negalėjau to paklausti, atvirai pasikalbėti. Jeigu draugės papasakodavo apie seksą, kaip susilaukti vaikų, aš paklauskdavau mamos, ar tai tiesa, o ji sakydavo, kad nesąmonė, ir daug nekalbėdavo. Nenorėjo tokiom temom kalbėti, gėdijosi, o aš nežinojau, ko paklausti. Dabar aš savo dukrai atvira tokiais klausimais ir ji gali manęs drąsiai klausti. Esu atvira tiek dukrai, tiek sūnui (Mama Nr. 6).

Papasakota istorija, kuomet tyrimo dalyvė pasiruošusi su savo sūnumi ir dukra diskutuoti ir dalintis įvairiomis temomis, džiugina, nes vaikui augant nežinomų temų tik daugėja. Tačiau svarbu suprasti, kad, deja, ne visi kurtieji tėvai remiasi šia nuostata ir nesigėdija kalbėti su vaikais nepatogiomis temomis. Manome, kad šioje erdvėje atsiranda puiki galimybė įsitraukti socialiniam darbuotojui – kaip mokytojui, primenant tėvams, turintiems klausos negalią, su vaikais kalbėtis jiems rūpimomis temomis. Socialinis darbuotojas gali tapti ne tik diskusijų šeimoje skatintoju, bet ir tiesiogiai individualių konsultacijų ar grupinio darbo metu, tėvams suteikti žinių ir įgūdžių, kaip kalbėtis su vaikais jiems rūpimais klausimais.

IŠVADOS

Galime daryti prielaidą, kad vaikų, turinčių klausos negalią, atskyrimas nuo šeimos galėjo turėti įtakos jų asmenybės formavimuisi. Tyrimo duomenys rodo, kad vaikai, gyvendami internatinėse kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų mokyklose atskirti nuo šeimos, neturėjo galimybių kurti emociškai artimų santykių su tėvais, o tai, tikėtina, darė poveikį jų emocinio saugumo ir tėvų meilės poreikiui, savęs vertinimui bei tarpusavio santykių kokybei. Norisi atkreipti dėmesį, kad, kalbėdami apie savo dabartinę tėvystę, tyrimo dalyviai, augindami vaikus, tiesiogiai

nekalba apie internatinės mokyklos patirtis, daugiau dalijasi savo tėvų pavyzdžiu, kuriuo remiasi augindami savo vaikus.

Pedagogai ir auklėtojai, kai vaikai gyveno kurčiųjų ar neprigirdinčiųjų internatinėse mokyklose, buvo arčiausiai vaiko ir kompensavo tėvų funkcijas, todėl jų elgesys su vaiku turėjo įtakos jo asmenybės raidai.

Vieni jų savo rūpestingu elgesiu kompensuodavo tėvų funkcijas, deja, kiti priešingai – taikydavo fizines ir psichologines bausmes. Sovietmečiu kurčiųjų internatinėse mokyklose vaikams pamokose buvo draudžiama kalbėti gimtąja lietuvių gestų kalba, nes buvo skatinamas žodinės ir rašytinės lietuvių kalbos vartojimas. Tyrimo duomenys patvirtina šį faktą, kad už lietuvių gestų kalbos vartojimą pamokose bei prastą lietuvių kalbos mokėjimą tyrimo dalyviai buvo baudžiami fizinėmis bausmėmis. Šiuolaikinė švietimo sistema pasikeitusi, šiuo metu gyvenantys tame pačiame mieste ar lokaliai arčiau kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokyklos vaikai, turintys klausos negalia, nepasilieka mokyklos bendrabutyje, todėl turi daugiau galimybių dalyvauti šeimos socialiniame gyvenime. Kiti toliau nuo mokyklos ar kitame mieste gyvenantys vaikai, turintys klausos negalia, pasilieka mokyklos bendrabutyje darbo dienomis, tačiau apie dabartines jų patirtis duomenų neturime. Nors vaiko gyvenimas institucijoje iš esmės yra žalingas, vilties teikia tai, kad šiuo metu požiūris į lietuvių gestų kalbą kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo įstaigose yra pasikeitęs – siekiama taikyti bilingvinio ugdymo metodą, su vaikais dirba kvalifikuoti pedagogai ir auklėtojai.

Duomenys rodo, kad kurtieji vaikai, kurie augo su girdinčiais tėvais, nepatyrė visaverčio bendravimo dėl komunikacijos problemų: tėvai su kurčiu vaiku bendravo žodine kalba, kadangi nemokėjo arba minimaliai mokėjo lietuvių gestų kalbą. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad, nekomunikuojant pagrindiniu vaiko kalbiniu kanalu, sudėtinga užmegzti tvirtus tarpusavio santykius. Remdamiesi vaiko prigimtinė teise namuose kalbėti gimtąja kalba ir būti suprastam, išgirstam girdinčių tėvų, norime išryškinti girdinčių tėvų edukacijos svarbą. Manome, šį vaidmenį galėtų atlikti profesionalus socialinis darbuotojas, dirbantis su šeima, kurioje auga vaikas, turintis klausos negalia, o tėvai yra girdintys. Toks profesionalas ne tik galėtų įgalinti tėvus mokyti lietuvių gestų

kalbos, bet ir teikti socioedukacines paslaugas, susijusias su kurčiojo vaiko emociniais ir kitais individualiais poreikiais.

Bendravimas su tėvais, mokančiais vaiko gimtąją gestų kalbą, sudaro galimybę vaikui jaustis laimingam. Tėvų bendravimas su vaiku gimtąja lietuvių gestų kalba sudaro geresnes sąlygas visavertei abipusei komunikacijai, kas padeda kurti artimesnius tarpusavio santykius, jaustis suprastam ir palaikomam tėvų.

Kalbant apie tėvų dabartinės tėvystės patirtis, tyrimo rezultatai atskleidžia gana prieštarigus rezultatus. Iš vienos pusės, matome, kad dalis tyrimo dalyvių vaikystėje patirtas drausminimo patirtis iš tėvų taikant fizines ar psichologines bausmes jų poveikio neapsvarsto, bet tiesiogiai perkelia į savo dabartinės tėvystės praktikas. Tačiau gilindamiesi į kurčiųjų tėvų dabartinę tėvystę pastebime, kad dalis tyrime dalyvavusių tėvų geba savo negatyvias vaikystės patirtis transformuoti ir elgtis priešingai nei jų tėvai. Patirto netinkamo tėvų elgesio modelio transformacijai dažniausiai ryžtamasi vaikystėje patyrus neigiamą tėvų reakciją į savo atvirumą, stokojant pasitikėjimu grįsto santykio ir tėvų pastangų suteikiant žinių įvairiais socialiniais klausimais ir ypač tabu temomis. Ši neigiama patirtis tyrimo dalyvius skatino dabartinėje tėvystėje tarpusavio sąveiką su vaiku sąmoningai prioritetizuoti ir siekti ją keisti, kuriant palaikantį ir atvirą santykį. Tačiau svarbu suprasti, kad, deja, ne visi kurtieji tėvai remiasi šia nuostata. Manome, kad šioje erdvėje atsiranda puiki galimybė įsitraukti socialiniam darbuotojui – kaip mokytojui ir konsultantui dirbant individualiai ar grupėje stiprinant tėvus, turinčius klausos negalią.

Šalia vertingų išvalgų, kurias pavyko atskleisti šio tyrimo metu, norisi įvardyti ir tam tikrus šio tyrimo apribojimus. Pirmiausia norisi įvardyti, kad, siekiant išsamesnių mokslinių išvalgų, būtina atlikti tyrimą su daugiau tyrimo dalyvių. Manome, kad atliekant tyrimus ateityje būtų svarbu daugiau įsigilinti į kurčiųjų kultūrai būdingas tėvystės praktikas ir palyginti, kuo jos skiriasi ar yra panašios į girdinčių tėvų.

LITERATŪRA

1. Ališauskas, A. (2003). *Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Butkevičienė, R. (2000). *Šeimų, auginančių vaikus su klausos negalia, socialinė charakteristika*. Sociologijos daktaro disertacija. Kauno technologijos universitetas.
3. Danielius, M. (2004). *Lietuvių gestotyros pagrindai*. Vilnius: Andrena.
4. Degener, T. (2016). Disability in a Human Rights Context. *Laws*, 5, 35. doi:10.3390/laws5030035. <https://www.mdpi.com/journal/laws>
5. Freire, P. (2000). *Kritinės sąmonės ugdymas*. Vilnius: Tyto alba.
6. Grinevičiūtė, K. (2011). Fizinės bausmės vaikams: baudžiamasis teisinis vertinimas. *Socialinių mokslų studijos*, 3(2), 721–736.
7. Grusec, J. E. (2019). *Principles of Effective Parenting. How Socialization Works*. He Guilford Press. New York. London.
8. Hoiting, N., Slobin, D. I. (2002). *Waht a deaf Child needs to see: Advantages of a natural Sign Language over a Sign System*. Progress in sign language research. In honor of Siegmund.
9. *Kurčias vaikas šeimoje*. (1999). Red. J. Vanagienė. Atviros Lietuvos fondas.
10. Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*.
11. Lawson, A., Beckett, E. (2021). The social and human rights models of disability: towards a complementarity thesis. *The International Journal of Human Rights*, 25, 2, 348–379. doi: 10.1080/13642987.2020
12. Lietuvos šeimų, auginančių kurčius ir neprigirdinčius vaikus, bendrija PAGAVA. Prieiga: <https://www.pagava.lt/apie-mus/>
13. Luobikienė, I. (2008). *Socialinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
14. Marschark, M., Hauser, P. C. (2011). *How deaf Children Learn: What Parents and Teachers Need to know?* Oxford University Press.
15. Mitkus, A. (2008). *Kai sutrinka klausa*. Vilnius: Žuvėdra.
16. Neufeld, G., Mate, G. (2019). *Hold on to Your Kids. Why Parents Need to Matter More Than Peers*. Vermilion.
17. *Pasaulio kurčiųjų federacijos oficiali pozicija*. (2019). Complementary or diametrically opposed: Situating Deaf Communities within “disability” vs “cultural and linguistic minority” constructs. Finland.
18. Radzevičienė, L. (2002). Edukacinės ir institucinės aplinkos sąveika, ugdant kūdikių namų auklėtinius. *Pedagogika*, 64, 90–96. Prieiga: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:j.04-2002-1367156888376/datas-treams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

19. Ramsey, C. L. (1997). *Deaf Children in Public Schools— Placement, Context, and Consequences*. Gallaudet University Press. Washington D. C.
20. Rudney, G. L. (2005). *Every Teacher's Guide to Working with Parents: Why Do They Do Those Things They Do?* Corvin.
21. Ruškus, J. (2013). *Socialinio darbo magistro baigiamojo darbo rengimo metodinės rekomendacijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
22. Siegel, D. J., Hartzell, M. (2004). *Parenting from the Inside Out. How a Deeper Self-Understanding Can Help You Raise Children Who Thrive*. Penguin.
23. Vaccari, C., Marschark, M. (2006). Communication between Parents and Deaf Children: Implications for Social-emotional Development. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38.
24. Vyšniauskytė-Rimkienė, J., Liobikienė, N. T. (2012). *Gėbėjimai socialinio darbo praktikoje. Tėvystės ir vaikų socialinių gėbėjimų lavinimas*. Kaunas.

KĘSTUTIS VAIŠNORA, JORŪNĖ VYŠNIAUSKYTĖ-RIMKIENĖ

PARENTS WITH HEARING DISABILITY EXPERIENCES OF PARENTAL CONSTRUCTION

SUMMARY

Many of today's hearing-impaired parents grew up in boarding schools for Deaf or hard of hearing pupils, where they spent their childhood and adolescence separated from their parents. For them, the pedagogues and tutors were like parents, some of whom carried out the functions of parents with care, while others impose physical and psychological punishments. Some of research participants grew up in Deaf families and used Lithuanian Sign Language daily; others, however, grew up in hearing families where Lithuanian Sign Language was not used. All these circumstances may have influenced the construction of their parenting experience, and in this article the results of a study that reveals the childhood and adolescent experiences of Deaf parents in order to reveal their influence on current parenting skills are presented. Parents with hearing disabilities, raising Deaf and/or hearing children, participated in the study, and 5 of the research participants grew up in boarding schools for Deaf or hard of hearing during their childhood and adolescence. Eight members of the Deaf community (all hearing-impaired parents) participated in the study: 6 mothers and 2 fathers,

raising one or more deaf and/or hearing children. The results of the study reveal rather contradictory outcomes about current parenting experiences. On the one hand, we can see that some of the research participants do not take into account the effects of physical or psychological punishments by their parents during their childhood, but directly transfer them to their current parenting practices. On the other, when we delve into the current parenting by deaf parents, we notice that some of the hearing-impaired parents who participated in the study are able to transform their negative childhood experiences and behave in the opposite way. The transformation of the experienced model of improper parental behavior is usually decided upon in childhood after experiencing a negative reaction of parents to their openness, lacking a trust-based relationship and parents' efforts to provide knowledge on various social issues, especially taboo topics. This negative experience encouraged the research participants to consciously prioritize interaction with their children and seek to change it, creating supportive and open relationships. When discussing the research data, the social worker's involvement in providing services to a Deaf or hard of hearing family is considered.

Keywords: *deaf, deaf parents parenting, Lithuanian sign language, parenting.*